

„Нажалост, има много европских политичара који и даље помишљају на неолиберализам“, каже у разговору за ОКО славни економиста Џозеф Штиглиц. „Постоје и економисти који и даље заговарају неолиберализам, али тај експеримент је трајао 45 година. Требало је да доведе до бржег економског раста, да би се затим по 'теорији сливања' богатство спустило наниже. И шта смо имали? Огроман раст неједнакости.“

Када је последњи пут био у Србији, после њега је стигла велика светска економска криза. Нобеловац Џозеф Штиглиц је тада, у децембру 2008. године у Београду прогнозирао да ће криза која долази „за Србију бити гора него за остатак света“. Овога пута у Београд је дошао као гост Института за филозофију и друштвену теорију, који му је уручио награду „Миладин Животић“.

А шта овога пута у Србију стиже после Стиглица? Какве су његове прогнозе за следећу,

2026. годину и зашто би могла да буде важна? Колико се од 2008. године и велике светске економске кризе променио свет, колико Европа, а колико Србија? Да ли је та година за неолиберализам била исто што и пад Берлинског зида за комунизам? Какав економски експеримент у Америци спроводи Доналд Трамп, а какав у Аргентини Хавијер Милеј, шта је било са економским експериментима Џефрија Сакса из деведесетих и да ли за Србију, бившу социјалистички земљу, која је прошла експеримент планске привреде, важи савет из нове књиге Џозефа Штиглица „Пут ка слободи“, према коме нам треба више, а не мање државних интервенција?

О свему томе, добитник Нобелове награде за економију 2001. године Џозеф Штиглиц говорио је за ОКО.

АНИЦА ТЕЛЕСКОВИЋ: Нисте први пут у Београду. Колико су се Београд и Србија променили током протекле две деценије?

ЏОЗЕФ СТИГЛИЦ: Много. Разлика је приметна, али још има старих грађевина. Та мешавина старог и новог је прилично занимљива.

У Београду сте били у децембру 2008. године, на почетку велике светске економске кризе. Рекли сте тада да ће се криза у Србији бити гора него у остатку света. Ко је боље прошао, Србија или свет?

Мислим да свет у целини није добро прошао. Било му је потребно много за опоравак од светске финансијске кризе. Мало је земаља које су, попут Аустралије, брзо ступиле у акцију. Тамо је не називају светском, већ северноатлантском финансијском кризом говорећи да су се на југу боље изборили са њом. Ни у Азији не говоре о глобалној финансијској кризи. То је заправо била криза у Сједињеним Америчким Државама која се потом проширила на Европу и довела до кризе евра. У том смислу су моје речи из децембра 2008. биле далековиде. Тада сам се бринуо да ће крах америчког финансијског тржишта, с обзиром на то колико смо били повезани са Европом, постепено довести до кризе у Европи. И баш тако је и било. Европа је доживела дубоку кризу евра за мање од две године.

Колико се свет променио од 2008. године и велике светске кризе?

Баш много. Ово је другачији свет, и то на много начина. Мислим да нас криза из 2008. ничему није научила, али с њом је започела ерозија веровања у скуп идеја под називом неолиберализам. Пре 2008. били смо сведоци веома брзе глобализације, а од 2008. креће процес деглобализације који је убрзао прво Трампов избор за председника 2016, па пандемија, а потом напад Русије на Украјину и све јаче супарништво Сједињених Држава и Кине. Рекао бих да данас живимо у другачијем свету него у време моје последње посете Србији.

А колико се Европа променила? У Београду сте држали предавања о вашој визији за Европу? Како је видите у будућности? Пре свега, економски?

Бринем се да Европа није довољно самостална. У украјинском рату Трамп је показао да Америка није поуздан партнер, а Европа у великој мери зависи од америчког наоружања. Европа зависи од Сједињених Држава и кад је у питању технологија. Скоро свуда у Европи користе „амерички клауд“, а то Америци даје изузетну моћ над Европом. Једно би било када би се САД понашале као добар партнер и рекле: „Да, ми имамо моћ, али нећемо је злоупотребити.“ Али Доналд Трамп користи сваки могући инструмент моћи и злоупотребљава је. Погледајте трговински споразум који је летос склопљен у Шкотској. Европа прихвата царине од 15%. Као економиста, гледам то и кажем: „Европско тржиште је заправо веће од америчког. Зашто Европа прихвата ово асиметрично решење?“ Реч је о рату у Украјини, реч је о зависности Европе од америчке технологије. Трамп зна да у случају да споразум буде праведан, те асиметрије не би било. Све би било уравнотежено. Мислим да је понуда Европе □ ништа за ништа □ била прави одговор. Прави одговор за амерички народ, прави одговор за Европу.

А из угла геополитике? Да ли је Европа још важна?

Европа је геополитички веома важна. Њена економија је већа од америчке и зато је важнија у међународној трговини. Она има неке од најбољих универзитета на свету. Верујем да ће проћи још боље, јер Америка себи пуца у ногу пошто Трамп напада америчке универзитете и смањује давања за науку. Дакле, Европа ће постати још важнија. Европа је у овом тренутку најважнији бастион људских права и демократије. За

мене је Европа заиста важна. Зато сматрам да је важно да Европа поврати своју европску аутономију, а под тим мислим да обнови своју војну силу, да не зависи од Сједињених Држава, и да обнови своју технолошку независност. На пример, да не зависи од „америчког клауда“.

Да ли је септембар 2008. године за неолиберализам био оно што је пад Берлинског зида био за комунизам? Седамнаест година касније, да ли је неолиберализам још жив?

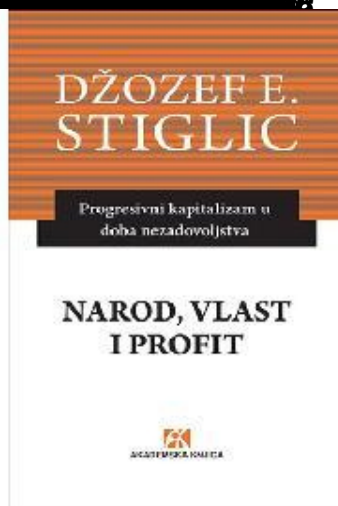
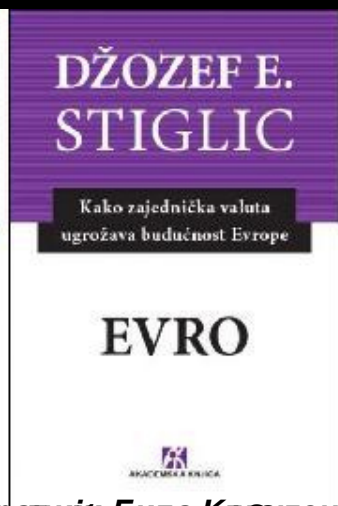
Рекао бих да је неолиберализам помало као зомби. Знате, мртав је, али и даље бауља унаоколо. И, нажалост, морам рећи да има много европских политичара који и даље помишљају на неолиберализам. Постоје и економисти који и даље заговарају неолиберализам. Али тај експеримент је трајао 45 година. Требало је да доведе до бржег економског раста, да би се затим по „теорији сливања“ богатство спустило наниже. Требало је да осигура да се користи од тог раста деле, али то се није десило. У ери неолиберализма раст је заправо био све мањи, а добит од насталог раста је много порасла.

Зомби неолиберализма бауља унаоколо

Пише: Џозеф Штиглиц

понедељак, 22 децембар 2025 08:50

Директор Центра за истраживање Биле Клинтонског института Џозеф Штиглиц

Зомби неолиберализма бауља унаоколо

Пише: Џозеф Штиглиц

понедељак, 22 децембар 2025 08:50

Зомби неолиберализма бауља унаоколо

Пише: Џозеф Штиглиц

понедељак, 22 децембар 2025 08:50

